

Multunk figyelői

Reflexiók Dr. Belitzky János helytörténeti cikksorozatához

Az MSZMP Központi Bizottságának „Ideológiai Irányelvei” szocialista fejlődésünk egyik fő feltételeként jelöli meg az ideológiai munka javítását, színvonalának és hatékonyságának emelését, általában a tudatformálás meggyorsítását. Hatására az elmúlt két év alatt társadalmi életünk minden területén az ideológiai munkában jelentős élénkülés vette kezdetét, s már eddig is sok fontos kérdésben született helyes álláspont. A megélenkült ideológiai tevékenység további problémák felfedezésére és megvitatására ösztönzi a szakemberek és érdeklődők népes táborát.

A tudatformáló munka megyénkben is rendszeresebbé vált, tartalmában és módszerében kiszélesedett, gazdagodott. Jól reprezentálja a fejlődést az önálló megyei kiadványok szaporodása. (Műzemi füzetek, Nógrád c. könyv, stb.)

A kiadott művek száma és tartalmi változatosságuk jelzi egyrészt a tudományos alkotó munka megyei társadalmi, művelődési és tudományos feltételeinek létrejöttét, másrészt a megye régi és közelmúltjának megismerésére irányuló széleskörű igényt. A kialakult feltételeknek és e megerősödött igényeknek az egybeesése a következő évek egyik legfontosabb helyi tudományos feladatául tűzi ki megyénk történetének marxista—leninista feldolgozását, a megyetörténet megírását.

A történelmi múlt megismerése az általános műveltség egy bizonyos fokán az ember természetes igénye. Ezt a természetes igényt Nógrádban még külön erősítik a titkokat sejtető várromok, a

Tanácsköztársaság honvédó harcainól, ma is elhangzó történetek, a fasizmus elleni fegyveres partizánharc emléke. A múlt értékei iránti érdeklődés hazafias nevelésünk egyik eredménye.

Valószínű, hogy e fenti tényezőket vette figyelembe a Nógrád szerkesztősége, amikor publikálta a megyei történelem kiváló ismerőjének Dr. Belitzky Jánosnak „Történetek, históriák a régi Nógrádból” című cikksorozatát.

Pozitív törekvésnek kell tekintenünk a lapnak azt a szándékát, mely új formákat keresve a helytörténeti ismeretterjesztést nevelési célokkal köti össze. Ebben az összekapcsolásban meghatározó szerepet kell kapnia a nevelési célnak.

Szükségesnek tartjuk megyénk múltjának, küzdelmes történetének megismertetését a lap olvasóival, mert a megismerés kialakítja, illetve erősíti szűkebb pártjánkhoz való érzelmi viszonyunkat, erőfeszítéseink és eredményeink tényleges megbecsülését.

A Dr. Belitzky János által választott műfaj nem ismeretlen a magyar publicisztikában és tudományos szakirodalomban. Takáts Sándor, kiváló történettudósunk — akinek újból kiadott kötetei szinte napok alatt elfogytak — döntően nevelési céllal írta meg tudományos cikkeit, szembeszegülve a polgári történetírás szemléletével és gyakorlatával. Programként hirdette a század első évtizedeiben, hogy a tudománynak kötelessége feltárni „a köznap élet jelenségeit”, a tárgyalat kor dolgozó emberének társadalmi, művelődési viszonyait, életkörülményeit, si-

kereit, kudarcait. Műveinek középpontjában az adott történelmi, társadalmi viszonyok között cselekvő, dolgozó vagy éppen harcoló ember áll. Számára nem az esemény, hanem az ember a kutatás tárgya. Tanulmányai gazdagon és sokszínűen egészítik ki a tárgyalt korról szerzett általános ismereteinket. Életműve, az általa teremtett sajátos tudományos-publicisztikai műfaj méltó a folytatásra.

Szándékában ehhez a hagyományhoz kapcsolódik Dr. Belitzky János cikksorozata is. Olyan apró, érdekesség-számba menő epizódokat közöl megyénk múltjából, amelyek sokszor még szakemberek előtt is ismeretlenek, tehát nagy érdeklődésre tarthatnak számot. Az egyik probléma éppen ezzel kapcsolatban merül fel: Mivel a megye történelmének marxista szemléletű feldolgozása még nem történt meg, vitatható, hogy az ezrével átfogó, egymástól szinte független események, életrajzok, érdekességek közlése helyes volt-e, elérte-e célját? Úgy gondoljuk, szerencsésebb lett volna, ha a szerző egy korszakot választ ki, s azt mutatja be oly módon, hogy az egymás mellé illesztett adalékok a kor és a kor emberének sokoldalú megismerését eredményezzék.

Természetesen van létjogosultsága az egész történelmi folyamat vázlatos áttekintésének is, de ebben az esetben — a publikáció céljából következően — rendkívül nagy szerepe van a szelektálásnak. Olyan epizódokat kellett volna kiválogatni, amelyek jellemzően fejezik ki az egyes korszakokat, amelyekben tömören és erős plaszticitással sűrűsödnek a leglényegesebb vonások.

A nevelési cél elfogadása egyben a rendalkezésre álló tényanyag, dokumentáció célszerű szelektálását is jelenti. A kiválogatás tudatossága, a ne-

velési célok által determinált koncepciója nem érvényesült következetesen a sorozatban, tapasztalható a szelektálás ötletszerűsége is.

A másik — úgy véljük jogosan támasztható — követelmény az ilyen jellegű közlésekkel szemben, hogy ne csak a kor lényeges vonásait, konfliktusait érzékeltessék és jelezzék, hanem gazdagítsák az adott kor emberéről szerzett ismereteinket. Mindenkit érdekel, hogy a tömegek történelemformáló szerepe milyen körülmények között, milyen módon, milyen eszközökkel valósul meg, hogyan éltek akkor az emberek, mi foglalkoztatta őket s hogyan tudták pusztá létüket, fennmaradásukat biztosítani?

Ebből a szempontból a sorozat egyik legsikerültebb darabja a „Viszontagságok a XVII. században” című, amely kitűnően érzékelteti a szédült ország társadalmi, gazdasági viszonyait, a dolgozók szolidaritását, a feudális anarchia önkényeskedéseit és ennek következményeit.

Művelődéstörténelmi és irodalomtörténelmi jelentőségűnek tartjuk „A Toldi monda” című közlést. Szükséges lenne ennek lehető teljes felgyűjtése, kritikai elemzése; értékelése és a feldolgozott anyag közlése is.

Helyesnek és szükségesnek tartjuk a megyénk életében jelentős szerepet játszott személyiségek életrajzának, tevékenységének feldolgozását is. Az elődök elismerésében még mindig kissé elszegényítjük magunkat. Madách és Mikszáth öröksége kezd megyénkben ismertté válni, az évfordulókon rendezett ünnepek, az ismeretterjesztő előadások és a róluk szóló publikációk közkinccsé teszik életművüket. A Madách és Mikszáth örökség ápolása azonban koránt sem fejezi ki kulturális, művelődéstörténelmi multunk egészéhez

való viszonyukat. Rajtuk kívül is vannak olyan nevezetes személyiségeink, akik a művészetben, tudományban, politikában, honvédő harcokban — országos mércével mérve is — jelentőset alkottak. Életművük feldolgozása, majd megismertetése a helytörténeti kutató munka fontos feladata.

Dr. Belitzky János cikksorozata erre a feladatra is ráirányítja a figyelmet (Katona István, Pulszky Ferenc, Madách Sándor munkásságáról írt cikkek).

A nevelési céllal írt tudományos publikációk sajátos közlési, feldolgozási módot mondhatnánk sajátos műfajt ítélnék. Három alapvető követelményt kell megvalósítani: a hitelességet, a tények elemzése alapján levont helyes következtetéseket, és fordultatos, a szépirodalmi megközelítő stílust.

Dr. Belitzky János a tudós alaposágával sorakoztatja fel, szinte halmozza a tényeket, adatokat, így a hitelesség követelményének messzemenően eleget tett. Úgy véljük azonban, hogy a felsorakoztatott eseményhalmaz gátolja az összefüggések feltárásában, az általánosítások, helyes következtetések levonásában.

Figyelembe kell venni, hogy ezek a cikkek nem szakfolyóiratokban, szakemberek számára jelennek meg, — akik felkészültségüknél fogva képesek a tények elemzésére, — hanem napilapban, újságolvasók tanítása és nevelése céljából. Ezért nem lehet mellőzni a clemzését, értékelését, a ma emberéhez szóló tartalmak hangsúlyozását.

Tisztában vagyunk azzal, hogy a lap terjedelme eleve bizonyos mennyiségi határok közé szorítja a mondanivalót, s ezzel nagy feladat elé állítja a szerzőt. Nem biztosíthatnak helyet az oldottabb feldolgozásra, egy-egy jelenség sokoldalú, árnyaltabb kifejtésére. Gondolkozni kellene azon, hogy a jövőben

— amennyiben folytatják ezt a kezdeményezést — nem lenne-e helyesebb nagyobb teret biztosítani egy-egy téma számára.

Érezhető a szerzőnek az a törekvése, hogy mondanivalóját közérthetően fogalmazza meg. A közérthetőség azonban esetenként — részben az adatok zsúfolása, részben a kényszerű tömörítés miatt — szintelenséggel cserélődik fel. A nyelvi megformálásnak, a hangulatteremtésnek a lehetőségeit aránylag kevés helyen használja ki. Pedig ilyen irányú képességeit is jól bizonyítja a már említett „Viszontagságok a XVII. században” című írás. A szenvedélyesség, a korabeli stílus megidézése, a stílusban is kifejeződő állásfoglalás feltétlen követelménye ennek a műfajnak.

Megyéinkben az elmúlt években nagyot lépett előre a helytörténeti kutató munka: s ebben jelentős szerepe van a salgótarjáni Munkásmozgalmi Múzeumnak, személyszerint Dr. Belitzky Jánosnak és munkatársainak. A helytörténeti kutató munka további fejlődése szempontjából is jelentősnek tartjuk a cikksorozatot: ráirányítja a figyelmet arra, hogy az igazság feltárásában szerepe van minden eseménynek, minden adalék gazdagítja ismereteinket. A feldolgozás módja figyelmet a tények tisztelbentartására, megbecsülésére. Az aprólékos gyűjtő és feltáró munka az alapja a megyei monográfia megírásának. Ennek gazdagítására, vagy kiegészítésére jól fel lehet használni a jellemző hétköznapi események leírását. Ezek az adalékok azonban nem helyettesíthetik a megye történetét. Bízunk abban, hogy az adalékok aprólékos feltárása, mennyiségi felhalmozása mielőbb a megye története megírását eredményezi.

CSÍK PÁL